

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

TEXT & IMAGE

ESSENTIAL PROBLEMS IN ART HISTORY

2023 2 (16)

ТЕКСТ І ОБРАЗ:
актуальні проблеми
історії мистецтва

txim.history.knu.ua
ISSN: 2519-4801

ТЕКСТ І ОБРАЗ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ МИСТЕЦТВА

науковий електронний журнал

2023, випуск 2 (16)

Засновник: Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Рік заснування: 2016

Галузь науки: історичні науки

Мови видання: українська, англійська.

Періодичність: двічі на рік

Редакційна колегія:

Геннадій Казакевич, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – голова редакційної колегії

Петро Котляров, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – заступник голови редакційної колегії

Ірина Адамська, канд. іст. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – відповідальний редактор

Стефанія Демчук, канд. іст. наук, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – відповідальний редактор

Ілля Левченко, магістр історії мистецтв, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна) – випусковий редактор

Наталія Бурдо, канд. іст. наук, Інститут археології НАН України (Україна)

Михайло Відейко, д-р іст. наук, старший науковий співробітник, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Володимир Дятлов, д-р іст. наук, професор, Чернігівський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Наталі-Сесіль Жіну, доктор філософії, старший викладач мистецтва та археології кельтів, Університет Париж IV Сорбонна (Франція)

Ростислав Конта, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Олег Машевський, д-р іст. наук, професор, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Антоній Мойсей, д-р іст. наук, професор, Буковинський державний медичний університет (Україна)

Педро Рейес Мойя-Малено, доктор філософії, Мадридський університет (Іспанія)

Анета Павловська, доктор габілітований, професор, Інститут історії мистецтв Лодзького університету (Польща)

Андрій Пучков, доктор мистецтвознавства, професор, Національна академія мистецтв України (Україна)

Метью Ремплі, доктор філософії, науковий співробітник, факультет мистецтв Університету Масарика (Чехія)

Сергій Рижов, канд. іст. наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

Олександр Симоненко, д-р іст. наук, провідний науковий співробітник, Інститут археології НАН України (Україна)

Ігор Срібняк, д-р іст. наук, професор, Київський університет імені Бориса Грінченка (Україна)

Максим Фомін, доктор філософії, старший викладач, Університет Ольстера (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії)

Арно Штроемер, доктор філософії, професор, Університет Зальцбурга (Австрія)

Дацін Янг, доктор філософії, професор, Університет Джорджа Вашингтона (США)

Адреса редакційної колегії: 01601, Україна, м. Київ, вул. Володимирська, 60, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, історичний факультет, кафедра історії мистецтв; тел. +380442393407; e-mail: arthistory@univ.net.ua

Журнал рекомендовано до друку Вченою радою Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Протокол №17 від 29 червня 2016 р. Журнал включено до переліку наукових фахових видань з історичних наук (Наказ МОН України №374 від 13.03.2017)

ISSN 2519-4801

TEXT AND IMAGE: ESSENTIAL PROBLEMS IN ART HISTORY

scientific electronic journal

2023, volume 2 (16)

Founder: Taras Shevchenko National University of Kyiv

Year of foundation: 2016

Field of study: History

Language of publishing: Ukrainian, English.

Frequency: twice a year

Editorial board:

Gennadii Kazakevych, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – editor-in-chief
Petro Kotliarov, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – deputy editor-in-chief
Iryna Adamska, PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – executive editor
Stefaniia Demchuk, PhD, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) – executive editor
Illia Levchenko, MA, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine) - managing editor
Natalia Burdo, PhD, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences in Ukraine (Ukraine)
Volodymyr Dyatlov, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National Pedagogical University of Chernihiv (Ukraine)
Maxim Fomin, PhD, Senior lecturer, University of Ulster (United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland)
Nathalie-Cécile Ginoux, PhD, Maître de conférences en art et archéologie des mondes celtes, Université Paris-Sorbonne (Paris IV) (France)
Rostyslav Konta, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
Oleg Mashevskiy, Dr. of Sc., Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
Pedro Reyes Moya-Maleno, PhD, Universidad Complutense de Madrid (Spain)
Antoni Moysey, Dr. of Sc., Professor, Bukovinian State Medical University (Ukraine)
Aneta Pawłowska, Dr. Hab., Professor, Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Łódzkiego (Polska)
Andrii Puchkov, Dr. of Sc. Professor, National Academy of Arts of Ukraine (Ukraine)
Matthew Rampley, PhD, independent scientist-researcher, Faculty of Arts, Masaryk University (Czech Republic)
Sergei Ryzhov, PhD, Associate professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)
Ihor Sribnyak, Dr. of Sc., Professor, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)
Arno Strohmeier, PhD, Professor, University of Salzburg (Austria)
Oleksandr Symonenko, Dr. of Sc., Senior Researcher, Institute of Archaeology, National Academy of Sciences in Ukraine (Ukraine)
Mykhailo Videiko, Dr. of Sc., Senior Researcher, Borys Grinchenko Kyiv University (Ukraine)
Daqing Yang, PhD, Associate Professor, The George Washington University (U.S.A.)

Editorial board address: 01601, Ukraine, Kyiv, Str. Volodymyrska, 60, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Faculty of History, Art History department; tel. +380442393407; e-mail: arthistory@univ.net.ua

The journal is published by the authority of the Academic Senate of the Taras Shevchenko National University. Decision №17. June, 29, 2016.

The journal is included in the Ukrainian list of specialized scientific publications (Ministry of Education and Science of Ukraine, decision №374. March, 13, 2017)

ISSN 2519-4801

Image on the cover: Pierre Reymond workshop, "January" plate, around 1570-1580, The Bohdan and Varvara Khanenko National Museum of Arts, Kyiv, inv. 151 BR

DOI: 10.17721/2519-4801.2023.2

ЗМІСТ CONTENTS

SPECIAL ISSUE

- Apenko O.** «January» and «June» from the Khanenko Collection: a Broad Context Surrounding Small Plates
Апенко О. «Січень» та «Червень» із колекції Ханенків: широкий контекст довкола малих тарілок6
- Казакевич О.** Стиль і смак епохи: меню як джерело дослідження гастрономічних практик та візуальної культури довгого дев'ятнадцятого століття
Kazakevych O. Style and Taste of the Era: Menus as a Source for Research on Gastronomic Practices and Visual Culture of the Long Nineteenth Century.....28
- Бабій Н.** Густативні образи Мирослава Яремака (на матеріалах перформансів)
Babii N. Gustatory images of Myroslav Yaremak (based on the materials of performances).....41
- Петренко-Лисак А.** Візуальний есей – «Їжа (до) останнього дня»
Petrenko-Lysak A. Visual essay – «Last day food».....54

ANCIENT, MEDIEVAL AND EARLY MODERN ART

- Федосєєв Н.** Секуляризація образу Аїда та підземного царства у Стародавній Греції на прикладі вазопису
Fiedosieiev N. Secularization of the image of Hades and the underworld in Ancient Greece through the example of vase painting74

MODERN AND CONTEMPORARY ART

- Самчук Т.** Одна із бойчукістів. Джерела до біографії Катерини Бородіної
Samchuk T. One of the Boychukists. Sources to the biography of Kateryna Borodina.....99

PRESERVATION OF CULTURAL HERITAGE

- Zubar M., Afanasieva N.** The Voids of Mariupol's Memory
Зубар М., Афанасьєва Н. Пустоти пам'яті Маріуполя103

SURVEYS AND REVIEWS

- Качковська Я.** Динаміка і діалектика: розкриття політики бієнале сучасного мистецтва (Kompatsiaris, P., 2017, The Politics of Contemporary Art Biennials: Spectacles of Critique, Theory and Art. New York: Routledge)
Kachkovska Y. Dynamics and Dialectics: Unraveling the Politics of the Contemporary Art biennale (Review on Kompatsiaris, P., 2017, The Politics of Contemporary Art Biennials: Spectacles of Critique, Theory and Art. New York: Routledge).....121

Демченко Д. «Ideology at Its Purest»: Чий модернізм? (Review on Akinsha, K., Denysova, K., Kashuba-Volvach, O. (eds.), 2022, In the Eye of the Storm: Modernism in Ukraine, 1900–1930s. London: Thames & Hudson Ltd.)	
Demchenko D. «Ideology at Its Purest»: Whose modernism? (Akinsha, K., Denysova, K., Kashuba-Volvach, O. (eds.), 2022, In the Eye of the Storm: Modernism in Ukraine, 1900–1930s. London: Thames & Hudson Ltd.)	126
Казакевич Г. Етнографічна фотографія Йосипа Кордиша (1824-1896)	
Kazakevych G. Ethnographic Photography by Jozef Kordysz (1824-1896)	133
Ярмоленко В. Безмежжя Федора Тетянича (Федір Тетянич. Фрипуля, 2021. Київ: Антиквар)	
Yarmolenko V. The Infinity of Fedir Tetianych (Review on Fedir Tetianych. Frypulia, 2021. Kyiv: Antikvar)	163

ВІЗУАЛЬНИЙ ЕСЕЙ – «ЇЖА (ДО) ОСТАННЬОГО ДНЯ»**Алла Петренко-Лисак*****Visual essay – «Last day food»******Alla Petrenko-Lysak***

John Berger pioneered the genre of the visual essay. Inspired by his work, we crafted our own essay exploring the representation of food and nutrition in the context of a global catastrophe. To delve into the visualization of food in the final days of humanity, we specifically selected movies depicting post-apocalyptic scenarios. The visual essay comprises scenes that highlight various aspects of food, including its essence, the quest for it, consumption, the relentless pursuit, and its allure as a temptation. The essay concludes with an AI-generated image that unexpectedly features a child. It's important to note that the inclusion of a child in the image was not intentional but was generated by the image generator. It should be emphasized that every movie chosen for the essay indeed includes the portrayal of a surviving child. The eschatological view of history is guided by the logic of finitude. The end, as a rule, is the result of a catastrophe, whether resource or spiritual. Among the main resources that nourish human life are air, water, and food. Researchers of different times and epochs have sought to predict the civilizational progress of mankind, trying to warn against mistakes that could lead to disaster. Apart from scientists, artists also write and speak about the future of humanity. Cinema is one of the genres that expresses ideas and thoughts, conveys images and characters in the truest sense of the word. The genre of science fiction, where the plot is based on the apocalypse of humanity, is one of the most popular among the audience. Screenwriters and directors broadcast the fears and dangers that are relevant at a particular time in social history. Among the current fears are climate, man-made and anthropogenic. And all three factors contain human nature. In apocalyptic movies, people strive to survive. And to survive, they need to eat and drink. In fact, these two needs accompany the fate of the characters in the imagined future in all plot variations, either directly or indirectly.

Key words: *image, food & eating, movie, apocalypses, starvation.*

Чи не увесь час свого існування людство перманентно готується до апокаліпсису. Приводів всіяко: війни, голод, екологічні катастрофи, епідемії. Власне, якщо замислитися, то воно готується до життя після того, як декотрі люди виживуть в побоїщах, чи вбережуться після повені, пожежі чи урагану, або не вимруть через хвороби. І, звісно, людство задається питанням: а що їстиме після? Ну вбереглися, але ж чи буде вода і їжа? Адже це настільки важливі ресурси, що за відсутності яких, виживати, мабуть, сенсу немає. Або вже зараз віднаходити ті харчі, які забезпечать ще певний час життя людства, допоки не визначиться перспектива можливості їсти чи вирощувати щось далі. Згадані загрози стимулювали науковців до збереження в часі різноманіття сільськогосподарських рослин. З цією метою у Арктиці всередині гори острова Шпіцберген, неподалік від норвезького міста Лонг'ір збудували спеціальне сховище, призначення якого – зберігати тисячі зразків насіння з різних куточків світу. Щоб згодом, після виживання людства відродити їх за першої ліпшої нагоди.

Зміна клімату та політичні конфлікти є як наслідком, так і головною причиною бідності, нерівності доходів і високих цін на їжу в усьому світі. У своїй доповіді на саміті Харчових систем Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерріш зазначив, що в сучасному світі здорове

харчування недоступно для трьох мільярдів людей. В липні 2021 року ООН зазначила в своїй доповіді, що в 2020 році з голодом зіткнулося від 720 до 811 мільйонів людей у світі, що на 161 мільйон осіб більше, ніж роком раніше. А голод породжує конфлікт, - наголошується у виступі. Зрештою, «наші стосунки з їжею є фундаментальною частиною всіх аспектів життя на землі. Соціальні, екологічні та економічні виміри наших харчових систем є глибокими. Де б ми не були, їжа об'єднує нас як сім'ї та спільноти, підтримуючи мільярди робочих місць» (Statement 2021). Такі думки лунали, зокрема після світової пандемії Covid-19. А отже, класичний перелік факторів харчової кризи, або глобального приходу в суспільство голоду незмінний: екологія, хвороби, війни. Констатація ризиків і запит на винаходи запасної їжі, яка переживе катастрофи продовжується.

В переліку їстівного, яке позиціонують як таке, що здатне тривалий час зберігати свої поживні властивості й не стати середовищем життя лише бактерій, - мед, карамель, насіння. Але це за умов, що його хтось спакує й збереже. І що його вистачить на всіх, хто вижив. Якось британці вирахували скільки днів протримається людство в разі повного зникнення їстівного на планеті: 1149 днів за умов, що ще почнуть їсти один одного. Так, канібалізм – один з ризиків або шансів постапокаліптичного виживання людства. Американська мережа магазинів Costco виявилась прагматичною вже зараз: вони виставили у продаж спеціальні «набори для виживання», які знадобляться у випадку раптового настання апокаліпсису. Комплектом їжі є упаковка консервів з 6,2 тисячі порцій їжі, які можуть зберігатися до 35 років. Харчі укомплектовані пшеницею, рисом, молоком, зернами, фруктами, овочами та м'ясом, також додано сіль та цукор.

Образ голодного майбутнього є одним зі страшних уявлень соціуму. Наприклад, серед страхів українців третина зазначили страх голоду (згідно досліджень Інституту соціології НАН України, проведеного в липні 2014 року, а також фонду «Демократичні ініціативи» в 2017 році). Що казати, не треба уявляти, катастрофа під назвою війна охопила Україну починаючи від 2014. В статті про життя в Ізюмі після деокупації авторка нотує свої спостереження так: «Голод і страх. В Ізюмі, після життя в окупації, люди бояться залишитися без їжі. Люди полюють за їжею. Найбільший рух у житті Ізюма тепер вносять волонтерські автомобілі з гуманітарною допомогою. Після майже пів річної російської окупації місцеві мають багато страхів. Один з найсильніших — страх голоду. Люди сваряться за місце в черзі за продуктами та вдаються до хитрощів, щоб отримати пакунок» (Тимошук 2022).

В проєкціях майбутнього після глобальних катастроф вижити – значить мати їжу. Аналізуючи харчові образи в міфології, Клод Леві-Стросс висунув гіпотезу, що їжа та кулінарія є мовою, яка мимоволі відображає устрій суспільства або виявляє його протиріччя, яких суспільство не усвідомлює (Lévi-Strauss 1990). Вивчення мови харчування він здійснював через порівняння її з іншими культурними кодами, що виявилось досить продуктивним для дослідження ритуально-міфологічних значень їжі. Одним з жанрів мистецтва, яке візуалізує сюжети соціальної історії є кіно. На запитання, що кіно може розповісти про минуле в галузі гастрономічних досліджень, Олена Стяжкіна справедливо зауважила, що «Кіно може розповісти не тільки про гастрономічне минуле, а через гастрономічне минуле показати нашу соціальність, буттєвість, травми, вітальність присутню або відсутню» (Брайченко 2021). Ми ж додамо, що кіно може розповісти не тільки про минуле, але й зазирнути у майбутнє, показуючи перспективи тієї ж соціальності, буттєвості, але і продемонструвати потенційні наслідки соціальних і особистісних травм. «Гастрономія в кіно може розказати нам про нас самих більше, ніж ми навіть собі уявляємо», - зауважує Стяжкіна. Ця теза однаково вірна і для сюжетів з минулого, і для сюжетів про уявлюване майбутнє.

«Минуле не чекає статично, коли його відкриють і точно схарактеризують. Історія — це завжди стосунки між теперішнім і минулим. Відповідно, страх перед теперішнім веде до

містифікації. Минуле – не для того, щоб у ньому жити; це – джерело, з якого можемо черпати висновки, щоб діяти. Культурна містифікація минулого призводить до подвійної втрати» (Бердджер 2020, с.15). Тоді як в сюжетах про майбутнє ми черпаємо висновки з фантазійних образів прийдешнього, з уявлених історій про людство після катастрофи. З історій, які не сталися, але покликані відобразити те, що може відбутися.

Кожен жанр мистецтва має свій впізнаваний сюжет. Антиутопії як правило розповідають про суспільство, в якому однозначно все погано, а в чомусь навіть дуже погано. Це світ, де перемогли негативні тенденції. Але частина людства чомусь вижила: хто в боротьбі, а хто випадково. Мета протагоніста та антагоніста навіщось (ви)жити далі. Хтось заради влади і ресурсів, хтось заради ідеї і мрій, хтось в тваринному інстинкті самозбереження. Жоден сюжет апокаліпсису не обходить тема харчування – людина і після катастрофи потребуватиме води та їжі. В деяких історіях їжа з'являється невідомо звідки: от просто вона є, люди чимось вечеряють, снідають... Або вона є чимось штучним, що забезпечує достатню поживність, аби організм жив і функціонував. Дивна, синтетична, але необхідна. В інших сюжетах їжа здобувається в складній боротьбі героїв за виживання. І є такі історії, де їжа є головним наративом: міф їжі конструює соціальні відносини, маркує людей і простір. Це їжа соціальних нерівностей, про які Ервін Гоффман зауважував, що в драматургії життя суспільства є місце символічним трансфертам у формах та практиках трапези між вищими та нижчими прошарками, які під тиском моди чи вимог демонстративного споживання помітно виконують маркуючі, маніфестаційні функції. В час після катастрофи трапеза стає не менш статусно означальною і соціально показовою. Це їжа людських страждань. В суспільстві порушено право на їжу. Страви визначають класові нерівності і надають привілеї. Або їжа – це питання виживання – щурі, комахи, випадкові тварини. Для всіх, незалежно від соціального статусу. Але їжі на всіх ніколи не вистачить (як показують прогностичні дослідження). Ніколи. Якщо не зберегти не тільки останнє зерно нового початку, але й знання, навички та джерела його культивування. Бо зернятко не достатньо зберегти, його ще треба зростити, отримати врожай і прородити наступне покоління зерен. Інакше їжею стане людина людині.

Кіно – це образи. Кінофантастика – суцільний потік вигаданих світів та відносин. Втім, як би не фантазувала сучасна людина, мало кому справді вдається відірватися, відлучитися від логіки та каузальності теперішнього і минулого досвіду. Образи занадто референтні до екзистенційних фреймів. В сюжетах про людство майбутнього образ їжі – це образ страху чи піклування, це фактор боротьби і перерозподілу влади, це образ нерівності і несправедливості. Поява в кадрі героїв, які їдять – це пауза на шляху боротьби чи перед битвою, або це гостинність, яка водночас може бути відкритими обіймами друзів або підступною пасткою ворогів. Під час смакування герої насолоджуються смаками, поринають у приємні спогади або мріють про кращі часи. Гостинці від невідомих людей або обставин криють в собі отруту чи важкі наслідки. Вищі страти соціальної ієрархії пануватимуть і надалі. Саме вони визначатимуть хто і що їстиме в світі після катастрофи. Для вищих ланок суспільства їжа матиме естетичну привабливість, вибагливу рецептуру і смак насолоди. Нижні прошарки харчуватимуться синтетичною їжею, впольованими тваринами чи комахами, які вижили або залишками зі стола тих, у кого в руках влада нового світу. Крайнім виходом з ситуації голоду буде канібалізм. Його образ дуже жорстокий та огидний. Абсолютна дегуманізація і обнуління цивілізаційного надбання з окультурення інстинктів. В фіналі перипетій протистояння чи боротьби в постапокаліптичному соціумі виживає ... дитина. Заради її життя герой б'ється з антигероєм. Вижити дитині – це як вижити маленькому зерняткові, яке породить нове життя. Це образ, який завершує історію.

Отже, міркуючи про образ їжі в час після глобальної катастрофи людства, ми згадали книгу Джона Бердджера «Як ми бачимо», в якій автор втілює ідею візуального есею – оповіді,

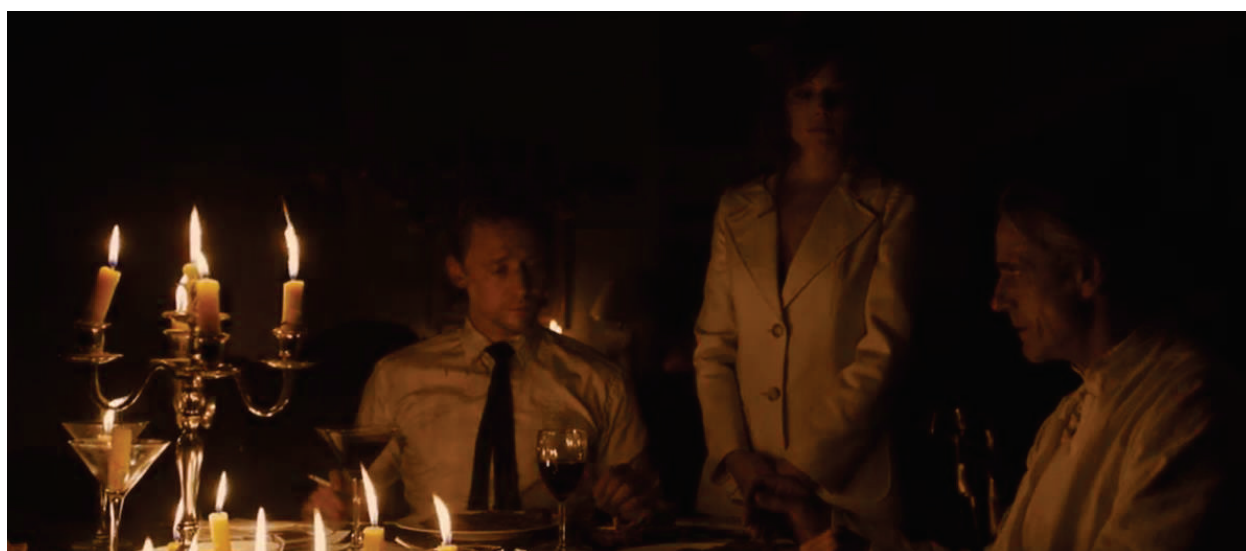
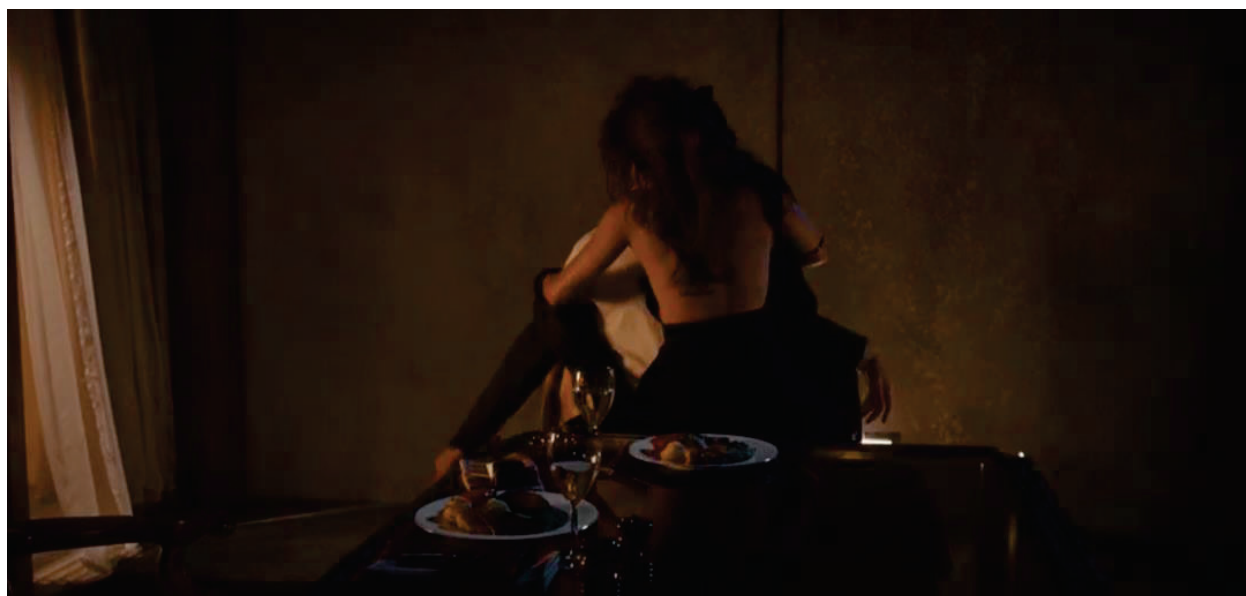
яка не супроводжується жодними коментарями в нарації. Не варто і нам переказуватимемо апокаліптичні сюжети кінофільмів, які краще подивитися власною оптикою бачення, - тому ми пропонуємо до розгляду візуальний есей про їжу (до) останнього дня.

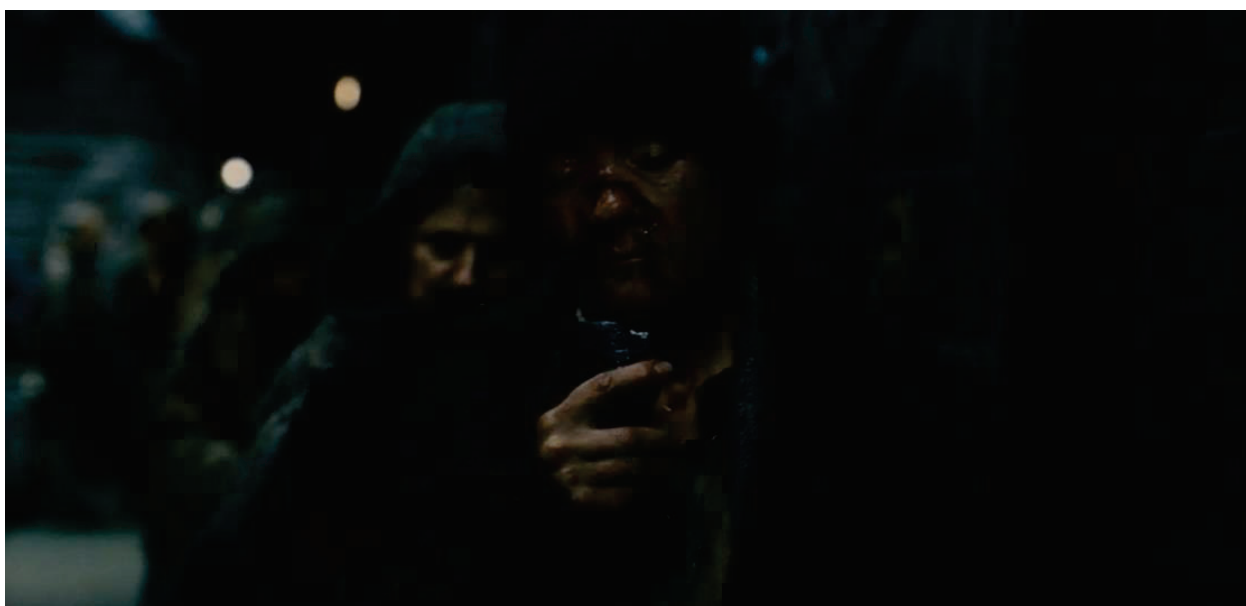

Список джерел та літератури

- БЕРДЖЕР, Дж., 2020, *Як ми бачимо*. Харків: IST Publishing.
- БРАЙЧЕНКО, О., 2021, *Їжа в радянському кіно. Чому історики вважають це ключем до розуміння нас самих*. Суспільне. 26 травня. Доступно: <https://suspilne.media/133355-iza-v-radanskomu-kino-comu-istoriki-vvazaut-so-ce-kluc-do-rozuminna-nas-samih/> [дата звернення: 30 листопада 2023]
- ТИМОЩУК, Я., 2022, *Голод і страх. В Ізюмі, після життя в окупації, люди бояться залишитися без їжі*. TEXTY.ORG.UA. 04 жовтня. Доступно:

<https://texty.org.ua/articles/107891/golod-i-strah-v-izyumi-pislya-zhyttia-okupaciyi-lyudy-boyatsya-zalyshytysya-bez-yizhi/> [дата звернення: 30 листопада 2023]

LÉVI-STRAUSS, C., 1990, *The Origin of Table Manners: Mythologiques*. University of Chicago Press.

Statement by the Secretary-General - on the Food Systems Summit, 2021. 12 July. Доступно: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2021-07-12/statement-the-secretary-general-the-food-systems-summit> [дата звернення: 30 листопада 2023]

References

BERDZHER, D., 2020, *Yak my bachymo*. Kharkiv: IST Publishing [BERGER, John, 2008, *Ways of Seeing*, Penguin Classics].

BRAICHENKO, O., 2021, *Yizha v radianskomu kino. Chomu istoryky vvazhaiut tse kliuchem do rozuminnia nas samykh* [Food in Soviet Cinema. Why historians consider it the key to understanding ourselves]. Suspilne, 26 May. Available from: <https://suspilne.media/133355-iza-v-radanskomu-kino-comu-istoriki-vvazaut-so-ce-kluc-do-rozuminna-nas-samih/> [Accessed: 30th November 2023]

TYMOSHCHUK, Y., 2022, *Holod i strakh. V Izyumi, pislia zhyttia v okupatsii, liudy boiatsia zalyshytysia bez yizhi* [Starvation and fear. In Izyum after living under occupation people are afraid of being without food]. TEXTY.ORG.UA, 04 October. Available from: <https://texty.org.ua/articles/107891/golod-i-strah-v-izyumi-pislya-zhyttia-okupaciyi-lyudy-boyatsya-zalyshytysya-bez-yizhi/> [Accessed: 30th November 2023]

LÉVI-STRAUSS, C., 1990, *The Origin of Table Manners: Mythologiques*. University of Chicago Press.

Statement by the Secretary-General – on the Food Systems Summit, 2021. 12 July. Available from: <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2021-07-12/statement-the-secretary-general-the-food-systems-summit> [Accessed: 30th November 2023]

Мистецькі твори в порядку появи в есеї

Фрагмент фрески, Помпеї (бл. 80) – джерело зображення: facebook.com/pompeiiarchoarcheologico

Натюрморт з крабом, Пітер Клас (1644) – джерело зображення: https://arthive.com/uk/artists/870~Piter_Klas/works/509630~Natjurmort_s_krabom_olivkami_khlebov_i_fruktyami

Велика банка супу Кемпбелл із зірваною етикеткою, Енді Уорхол (1962) – джерело зображення: <https://piermarioli.wordpress.com/2013/08/05/andy-warhole-grande-boite-de-soupe-campbell-dechiree-1962/> або <https://imagesurlemur.wordpress.com/2012/04/15/andy-warhol-campbells-soup-la-boite-de-conserv-la-plus-celebre-du-monde/>

Осінній канібалізм, Сальвадор Далі (1936-1937) – джерело зображення: <https://www.tate.org.uk/art/artworks/dali-autumnal-cannibalism-t01978>

Сад смерті, Гуго Сімберг (1906) – джерело зображення: <https://artsandculture.google.com/asset/the-garden-of-death-hugo-simberg/gQHnpogSZmOytvQ?hl=en>

Вечеря в Емаусі, Шимон Чехович (бл. 1767) – джерело зображення: <https://collection-lvivgallery.org.ua/uk/object/544-vecheria-v-emausi>

Штучний інтелект, сформовано авторкою та згенеровано на сайті Dream by WOMBO.

Кінокадри з фільмів (не в порядку появи в есеї)

- Ø «Дорога» (The Road), 2009, США, режисер Джон Хілкоут
 - Ø «Книга Ілая» (The Book of Eli), 2010, США, режисер Альберт Х'юз
 - Ø «Кінець ночі» (Hell), 2011, Німеччина-Швейцарія, режисер Тім Фельбаум
 - Ø «Колонія» (The Colony), 2013, Канада, режисер Джефф Ренфро
 - Ø «Снігобур» (Snowpiercer), 2014, Корея, режисер Пон Чжун Хо
 - Ø «Висотка» (High-Rise), 2015, Британія, режисер Бен Уїтлі
 - Ø «Платформа» (El hoyo), 2019, Іспанія, режисер Гальдер Гастелу-Уррутія
- Фільми доступні для перегляду на ресурсі: <https://uakino.club/>

Візуальний есей – «Їжа (до) останнього дня»

В текстовій преамбулі до візуального есею, жанр якого запропонований Джоном Берджером і ми скористалися можливістю створити власний, висвітлено основну ідею щодо образу їжі та харчування у випадку глобальної катастрофи. Для аналізу візуалізації їжі останніх днів людства ми обрали кінофільми, сюжети яких розповідають про світ після катастроф апокаліптичного характеру. Надалі пропонується до уваги візуальний есей, який сформовано з кадрів сцен, у яких фігурує акцент на тому, що є їжею, пошуках їжі, її вживанні, боротьбі за неї, або її підступність як спокуса. Завершує есей згенероване штучним інтелектом зображення, запит на формування якого не містив образу дитини, але саме її сконструював генератор зображень. Слід зауважити, що всі підібрані до есею кінофільми у фіналі дійсно містять образ дитини, яка вижила. Есхатологічний погляд на історію керується логікою конечності. Кінець, як правило, є наслідком катастрофи: чи то ресурсної, чи то духовної. Серед головних ресурсів, які живлять людське життя – повітря, вода та їжа. Дослідники різних часів та епох прагнули спрогнозувати цивілізаційний поступ людства, намагаючись застерегти від помилок, що здатні призвести до катастрофи. Окрім науковців про майбуття людства пишуть і говорять митці. Кінематограф є одним з жанрів, який виразно в прямому сенсі слова зображує ідеї та думки, передає образи та характери. Жанр фантастики, де в основі сюжету апокаліпсис людства є одним з популярних серед аудиторії. Сценаристи і режисери транслиють ті страхи та небезпеки, які є актуальними в той чи інший час соціальної історії. Серед теперішніх пересторог: кліматична, техногенна та антропогенна. І в усіх трьох факторах міститься людська природа. В сюжетах кінострічок про апокаліпсис люди прагнуть вижити. А щоби жити вони мають їсти і пити. Власне, ці дві потреби в усіх сюжетних варіаціях супроводжують долю героїв уявлюваного майбутнього: прямо чи опосередковано.

Ключові слова: образ, їжа та харчування, кінофільм, апокаліпсис, голод.

Alla Petrenko-Lysak, PhD in Sociology, Associate Professor, Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine)

Алла Петренко-Лисак, кандидат соціологічних наук, доцент, Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1316-5002>

Received: 14-10-2023

Advance Access Published: December, 2023